

vedno aristotelovsko. Posebno poglavje posveti imanentni Cankarjevi razrešitvi in ponazoritvi meščanske (razredne) narave nacionalnega gledališča Slovencev v komediji *Za narodov blagor* itd.

Skratka, v prvem in najobširnejšem delu knjige se Zoja Skušek-Močnik posveča temeljnim teoretičnim vprašanjem sodobnega gledališča, ki si prav s prikrivanjem svojih osnov omogoča vztrajanje v konservativnem načinu izpolnjevanja svoje funkcije. Avtorica ugotavlja, da tudi velik del poskusov avantgarde ostaja v risu meščanske zasnove gledališča.

V drugem in tretjem delu knjige (*Semiotika in norost, Dva posega*), se Zoja Skušek-Močnik ne posveča neposredno gledališkim vprašanjem. Drugi del pomeni radikalno kritiko dognanj Julije Kristeve in (mimogrede tudi) Ingardna. Tretji del v obliki dveh »parcialnih posegov« (Linhart in paradoks govoreča Kranjca, Krpanov teorem) načinja za nas spet zanimivejša vprašanja. Hkrati sta oba spisa še posebej zanimiva zato, ker pomenita tako rekoč demonstracijo metode in uspešnosti »materialistične teorije označevalca« ob dejansko konkretnem gradivu. V prvem posegu gre za razčlemba razmerja med dvema likoma (Matiček, Baron) na način semiološke analize dialoga. V drugem avtorica polemizira s tradicionalnim pojmovanjem o Levstikovem junaku in s pomočjo semiološke analize njegovih izjav in izjav drugih oseb dokazuje prav nasprotno od mnenja, ki se je v zadnjem času uveljavilo o Krpanovem hlapčevstvu.

Anton Peršak

FRANC ZADRAVEC, ELEMENTI SLOVENSKE MODERNE KNJIŽEVNOSTI

Zdravčeva knjiga *Elementi slovenske moderne književnosti** prinaša

vrsto razprav, člankov in študij, ki jih je avtor napisal v letih 1963—1979, poznamo jih pa iz objav v Slavistični reviji, *Sodobnosti* in *Dialogih*, zbornikih ter knjižnih izdajah (*Literarni teoretik* in *kritik Josip Vidmar, Oktobrska revolucija in slovenska literatura*).

Zato knjiga ne prinaša bistveno novega, kljub temu pa ima to odločilno prednost, da je že objavljeno gradivo zbrano na enem mestu in s tem dobiva celovitejšo, razvidnejšo in sistematično obliko.

Knjiga je razdeljena na tri tematske kroge:

V prvem velja pozornost predvsem Cankarju, Župančiču in Murnu, s tem pa tudi literarnima smerema — impresionizmu in simbolizmu.

V drugem tematskem krogu sledi logičen in smiseln prehod v ekspresionizem in njegovim glavnim predstavnikom: Kosovelu, Grumu, Jarcu, deloma tudi Kocbeku, Vodniku, Vodušku, Selliškarju in drugim.

V zadnji tematski krog so uvrščene razprave o Oktobrski revoluciji in slovenski literaturi, marksističnih pogledih na literaturo, kritiku Josipu Vidmarju, romanih Miška Kranjca do leta 1940, Prežihovi, Kosmačevi in Zupančičevi prozi, recepciji slovanskih, romanskih in germanskih literatur na Slovenskem od 1918—1941. Zdravca zanima tudi slovstvo NOB kot periodizacijsko vprašanje in roman Vladimirja Kralja z vojno tematiko.

Vse te razprave, študije in članke je torej Zdravec zbral pod naslovom *Elementi slovenske moderne književnosti*, v katerem postanemo pozorni predvsem na besedo »moderne«, saj ni običajno, da bi veljalo vse od Cankarja pa do Zupančiča za moderno. V kakšnem smislu Zdravec uporablja ta izraz? Sam pravi, da »z izrazom moderen ne

* Franc Zdravec, *Elementi slovenske moderne književnosti*, Pomurska založba 1980, 645 str. Opremil Franc Mesarič.

nadomeščam le domače besede nov ali ne več takšen, kot prejšnji, ampak sodoben, po najnovejšem okusu; z njim hočem marveč poudariti predvsem vsebinsko in oblikovno aktualno ali nadčasovno, trajnejšo vrednost vsakokratnega literarnega pojava. (F. Z., I. c., str. 641). Zadavec soglaša, kot sam pravi, z Ziherlovo mislijo o modernem, ki je samo to, »kar v sedanjosti predstavlja jutrišnji dan«.

Na prvi pogled vse v redu in prav. Toda težave bi se verjetno pojavile tedaj, če bi s tega stališča presojali tudi druge avtorje, ki v knjigi niso zajeti. Na dlani je, da Zadavec uporablja izraz »moderen« v zelo fleksibilnem, širokem in prožnem smislu; morda celo tipološkem. S tega stališča bi tako zastavljenemu izrazu lahko postavili ob bok samo njegov nasprotni pomen — torej nemoderen, nemoderno. Tako bi enako razdelili tudi slovensko književnost. Ali pa je morda vsa slovenska literarna produkcija moderna? Če ne, kateri avtorji niso moderni? Toda kje potemtakem med enim in drugim potegniti črto? Oziroma konkretno: Brez dvoma bi bil v tem smislu moderen Prešeren. Toda težave bi imeli že pri Jenku. Ali njegov Jeprški učitelj morda kaže »sedanjost, ki predstavlja jutrišnji dan«. Kako je z Bajkami in povestmi o Gorjancih Janeza Trdine? Pa z drugimi pisatelji 19. stoletja: Levstikom, Jurčičem, Erjavcem, Mencingerjem, Kersnikom. Katera njihova dela so sodobna, po najnovejšem okusu in s tem moderna? Če pogledamo novejšo ali polpreteklo ustvarjalnost: Kako je z modernostjo pri Rudiju Šeligu, Milanu Jesihu, Tomažu Šalamunu, ki jih je literarna veda in kritika že na splošno sprejela za moderne ali celo avantgardne, saj se pri njih in drugih realizira poseben tip zavesti, ki je fluidna, neulovljiva in s tem modernistična. Kakšno je po Zadavcu razmerje med avantgardnim in modernim? Ali pa je morda svojevrsten paradoks v tem, da so moderni

pisatelji Zupančič, Kranjec, Kralj, nemoderni pa Šalamun, Švabič, Jesih.

Naj bo naštevanj in vrtenja v krogu dovolj. Zdi se, da vsaka umetnost, in če preživi desetletja ali stoletja to vsekakor je, vedno nekaj pomeni za sedanjost in s tem posredno tudi za prihodnost. Vendar bi po mojem mnenju morali prihodnost jemati s pridržkom, saj je to le gola in votla fraza, dokler ji ne damo konkretnega in zares polnega pomena, še posebej v zvezi z literaturo.

Slavo Šerc

HENRIK IBSEN, PEER GYNT — DRAMSKA PESNITEV*

Pri Slovenski matici je kot 27. zvezek v zbirki *Vešana beseda* izšla dramska pesnitev Peer Gynt* norveškega dramatika preteklega stoletja Henrika Ibsena, očeta moderne evropske dramatike. Knjiga je tako obogatila bibliografijo knjižnih prevodov Ibsenovih del pri nas, s spremno besedo in opombami pa dodala nekaj novih elementov k poznavanju in razumevanju Ibsenovega življenja in dramskega dela. Prevedeno delo samodejno ponuja možnost uprizoritve na slovenskih gledaliških odrih, kar pa najbrž ne bo lahka naloga niti za režiserja niti za dramaturga niti za igralce. Ni dvoma, da sodi dramska pesnitev o Peeru Gyntu med klasične tekste evropske vezane besede, katerim Slovenska matica že vrsto let dodaja med drugim tudi dramska besedila v pretehtanem izboru in z odličnimi prevajalci.

Delo samo sodi med pisateljeva zgodnja dela in je v tesni časovni in vsebinski povezavi z *Brandom*, ki nosi enak naslov — dramska pesnitev, le da se v *Brandu* življenje in junaki podrejajo etosu, ga inkarnirajo, v Gyntu pa se življenje poigra z etosom in junakom, junak pa z življenjem in etosom